

Professori J. Jäntti Kotikielen Seuran työn tukijana.¹

Keskuuteemme on tänä illaksi pyydetty kaksi, ainoastaan kaksi varsinaista kutsuvierasta, professorit E. A. Tunkelo ja Jalmari Jäntti. Edellisen osuudesta koossaolomme aiheeseen on jo kuultu eräitä selittäviä sanoja. Olemme velkaa muutaman julkisen lauseen myös tämän toisen kunniavie-raamme kohdalta.

Professori J. Jäntin nimi ei esiinny Virittäjän kirjoittajien luettelossa. Tämä lienee sattumaa, sillä se voisi kyllä siellä olla — kuuluuhan hänen tieteellinen erikoisalansa, suomalaisen kirjallisuuden historia lehtemme ohjelmaan. Mutta siitä huolimatta sekä prof. Jäntin että hänen edustamansa suurliikkeen nimi liittyvät kiinteästi Kotikielen Seuran aikakauslehden vaiheisiin.

On ensinnäkin syytä palauttaa mieleen, että aikakauslehti Virittäjän edeltäjät, kaksi Virittäjä-nimistä Kotikielen Seuran albumia, joista edellisen, 1883 ilmestyneen, alaotsikkona oli »Kieli- ja kansatieteellisiä lehtiä», jälkimmäisen, 1886 julkaistun, alaotsikkona »Lisiä suomen kielen, kirjallisuuden ja kansan-elämän tuntemiseen», että nämä teokset oli kustantanut Werner Söderström Porvoossa. Kun v. 1897 taipaleelle työntynyt periodinen julkaisu on noiden erillisten albumien suoranainen jatko sekä aiheiltaan että nimeltään, voidaan siis todeta, että Werner Söderströmin kustantamo on ollut Virittäjän elämäntaipaleelleauttajana, sinä tärkeänä virkamiehenä, josta viron kieli käyttää jyhkeätä nimitystä *ämmaemand*.

Paitsi että WSOY:n samoin kuin enimpien muidenkin kustantamojemme melkein koko toiminta tavallaan välillisesti palvelee samaa tarkoitusta, joka on osana Virittäjänkin ohjelmaa, nim. hyvän, kielellisestikin huolitellun suomalaisen kirjallisuuden tuottamista, voimme todeta, että eräät prof. Jäntin johtaman kustannusliikkeen puolisoista viime vuosi-

¹ Puhe Virittäjän 50-vuotisjuhlaillallisilla 8. 1. 47.

kymmenen aikaiset julkaisut ovat aivan suoranaisestikin edistäneet Virittäjän itselleen asettamia kansallistieteellisiä tehtäviä. Tarkoitin varsinkin sitä komeata sarjaa faksimile-uusintapainoksia, johon kuuluvat *Lönnotin sanakirja* (vuodelta 1930), *Mikael Agricolan teokset* (1931), *Gananderin Nytt Finskt Lexicon* (1937—40) ja *1642-vuoden Raamattu* (1942) — kaikki neljä suurta julkaisua suomen kielen tutkijan keskeiseen työvälineistöön kuuluvia teoksia. Mitä tutkimusmahdollisuuksien helpottumista näiden kirjojen uudelleenilmestyminen ja Gananderin kohdalta yleensä painetuksitulo merkitsee, selviää meille, kun muistamme, että Nytt Finskt Lexicon oli aikaisemmin vain yliopiston kirjastossa käytettävissä hauraana, ahkerasti tilattuna käsikirjoituksena, että niinkään Agricolan teoksia oli enimmäkseen etsittävä samasta paikasta tiettyinä tunteina siellä käytettäväksi (kotilainoiksi niitä ei tietenkään annettu) ja nuoremmille tutkijoille alkoivat olla hintansa kalleuden vuoksi hankalasti saatavia myös 1642:n Raamattu, jopa Lönnotin sanakirjakin. Kun me nykyisin ukko kuin ukko työkammiossamme voimme mielin määrin käänellä käsissämme noita kirjallisuuden aarteita, se on henkilökohtaisesti prof. Jäntin ansio. Älkäämme unohtako myöskään, että WSOY on viime vuosina kustantanut arvokkaan ja suurta suosiota saavuttaneen, jopa toisten kirjaliikkeiden kuvittajia inspiroineen, tähän asti 6-osaisen sarjan murreasuisia ja saanti-paikkamerkinnöin varustettuja suomalaisia sananparsia, edelleen kaksi vankkaa nidettä »Suomen kansan murrekirjaa» ja laajahkon, tieteellisen tarkasti toimitetun »Suomen kansan arvoituskirjan», monista muista Kotikielen Seuran tarkoituksia edistäneistä julkaisuista puhumatta.

Mutta vielä suoranaisemminkin prof. Jäntin toiminta on kohdistunut nimenomaan siihen aikakauslehteen, jonka puolivuosisataista olemassaoloa nyt muistelemme. Kun sota saattoi Suomen markkamme puhalluksiin — suomentaakseni inflaatio-sanana tällä kansanomaisen tautiopin piiristä lainatulla termillä — ja Kotikielen Seuran äänenkannattaja joutui nopeasti paisuneiden kirjapainolaskujen johdosta entistä suurempiin vaikeuksiin, niin professori Jäntti järjesti — omasta aloitteestaan, se huomattakoon — v. 1942 Virittäjälle raha-avustusta WSOY:n säätiön varoista, ja samoin on tapahtunut siitä lähtien joka vuosi, kaikkiaan viisi kertaa. Tästä johtuu, että Virittäjän ei ole tarvinnut, kuten muuten olisi ollut sula pakko, lakata kokonaan maksamasta avustajilleen kirjoituspalkkioita. Sanomattakin on selvä, kuinka tervetullutta helpotusta tämä on merkinnyt lehden toimitukselle, samoin kuin se, että tämän kädenojennuksen on täytynyt tuntua lehden sekä laadussa että koossa.

Mutta vielä on mainitsematta yksi, vain harvojen tiedossa oleva professori Jäntin teko, jolla hän on ansainnut Kotikielen Seuran ja Virittäjän piiriin, niin: kaikkien suomen kulttuurikielen viljelyn ystävien kiitollisuuden: hän on lausunut Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran yhteydessä kaksi vuotta työskennelleen *kielitoimiston* syntyänsä. Itse kuulemassaolleen todistajana voin arvoisille läsnäolijoille mainita, että tämä tapahtui 18. lokakuuta 1944 tämän samaisen Ostrobotnian talon Jääkärisalissa. Tällöin prof. Jäntti lupasi SKS:n esimiehelle prof. Tarkiaiselle ryhtyvänsä toimenpiteisiin kielitoimiston perustamiseen ja ylläpitämiseen lähivuosien aikana tarpeellisten varojen hankkimiseksi. Hänen aloitteensa johtikin

siihen, että WSOY on lahjoittanut tähän tarkoitukseen vv:ksi 1945—1947 yhteensä 600.000 markkaa ja että sen lisäksi tarvittut varat on saatu muilta lahjoittajilta. Rohkenen asiaa läheltä seuranneena olla sitä mieltä, että kielitoimisto on kuluneina kahtena vuotena osoittanut tarpeellisuutensa ja saavuttanut sellaisen suosion suuren yleisön keskuudessa, että tuntuisi vaikealta ajatella koko laitoksen jäävän vain väliaikaiseksi. Jos — kuten mielestäni olisi asianmukaista ja kuten äsken eduskunnassakin on ilmennyt toivottavan — kielitoimisto vastedes otetaan valtion haltuun ja siitä siten tulee pysyvä kulttuuri-instituutio yhteiskuntaamme, tapahtuipa tämä Suomen Akatemian yhteydessä tai sen ulkopuolella, niin professori Jäntin aloite osoittautuu yhä laajakantoisemmaksi ja hänen voidaan sanoa jo pelkästään sillä piirtäneen nimensä lähtemättömästi suomen kielen kehityksen aikakirjoihin.

Mikään korkea henkinen viljelys tuskin tulee toimeen kokonaan vailla sitä lajia taloudellisen määräämisvallan ja sosiaalisen vastuuntunnon sekä hienostuneen, avaran kulttuurimielen edustajia, jolle Quintus Horatius Flaccus, vapautetun orjan poika, lähes 2000 vuotta sitten tuli antaneeksi nimen kuolemattomassa oodissaan *Maecenas, atavis edite regibus, o et praesidium et dulce decus meum*. Olipa yhteiskunnan rakenne mikä tahansa, vaikkapa vapaamielisin länsimainen demokratia, periaatteellisestikin pyyteetön kulttuurin ystävä, niin virallinen valtion koneisto ei koskaan voi olla kyllin joustava, herkkä ja ripeäotteinen, jotta kaikissa tapauksissa vältyttäisiin sellaisesta katkerasta kehityskulusta, jota mestarillinen sananlaskumme tarkoittaa sanoessaan kurjen kuolevan, ennenkuin suo sulaa. Virittäjän toimitus iloitsee siitä, että myös sillä suomalaiskansallisen hengenviljelyn lajilla, jota lehtemme on pyrkinyt harrastamaan, on ratkaisevina hetkinä ollut lämminhenkinen suonsulattajansa teissä, professori Jäntti, ja että meillä täten on tilaisuus silmästä silmään ja näiden asianymmärtävien todistajien läsnäollessa vakuuttaa teille kiitollisuuttamme ja arvonantoamme.

Lauri Hakulinen.